

zbornici

IZAZOVI ODRŽIVOG RAZVOJA U SRBIJI I EVROPSKOJ UNIJI

UREDNICI

Predrag Jovanović

Sanja Stojković Zlatanović

IZAZOVI ODRŽIVOG RAZVOJA
U SRBIJI I EVROPSKOJ UNIJI

IZDAVAČ

Institut društvenih nauka
Beograd, 2020

ZA IZDAVAČA

dr Goran Bašić

RECENZENTI

dr Predrag Petrović
dr Vladimir Nikitović
dr Dejan Trifunović
dr Marta Sjeničić

EDICIJA

Zbornici

UREDNIKA EDICIJE

dr Mirjana Dokmanović

ISBN 978-86-7093-237-1

zbornici

IZAZOVI ODRŽIVOG RAZVOJA **U SRBIJI I EVROPSKOJ UNIJI**

UREDNICI

dr Predrag Jovanović

dr Sanja Stojković Zlatanović

INSTITUT
DRUŠTVENIH NAUKA
BEOGRAD
INSTITUTE
OF SOCIAL SCIENCES
BELGRADE

VESNA LUKIĆ

Viša naučna saradnica

Institut društvenih nauka, Beograd

lukicbodirogav@gmail.com

Izazovi migracija iz ugla ciljeva održivog razvoja¹

Apstrakt

Socioekonomski i ekološki procesi istovremeno su i pokretači i posljedica demografskih promena, koje se ogledaju u brojnosti, strukturi i prostornom razmeštaju stanovništva. Zbog potrebe usklađivanja različitih razvojnih aspekata, Agenda održivog razvoja 2030 Ujedinjenih nacija sadrži tri dimenzije održivog razvoja: ekonomski rast, socijalnu uključenost i zaštitu životne sredine. Ciljevi Agende 2030, formulisani su tako da obuhvataju širok spektar različitih razvojnih pitanja, u okviru kojih se očekuje primena principa održivosti na nacionalnom, ali i međunarodnom nivou. U Agendi su, kao važno međusektorsko razvojno pitanje prepoznate migracije, jedna od komponenti populacione dinamike. U radu se analizira problematika migracija u sklopu ciljeva i potciljeva održivog razvoja, u kontekstu izazova i mogućnosti koje migracije predstavljaju za razvoj područja porekla i destinacije migranata. Ukazano je na međuzavisnost migracija sa socioekonomskim razvojem i ekološkim promenama, te na značaj saradnje aktera relevantnih za praćenje i upravljanje migracijama na različitim nivoima. Izazovi održivog razvoja posmatrani su i iz perspektive migracija u Srbiji.

Ključne reči: migracije, održivost, stanovništvo, razvoj, upravljanje

¹ Rad je napisan u okviru Programa istraživanja Instituta društvenih nauka za 2020. godinu koji podržava Ministarstvo prosvete, nauke i tehnološkog razvoja.

Uvod

■ Prema izveštaju Svetske komisije za životnu sredinu i razvoj (WCED, 1987: 16), formirane pri Ujedinjenim nacijama, koncept *održivog razvoja* podrazumeva razvoj koji zadovoljava potrebe sadašnje generacije, ne ugrožavajući pritom mogućnost da i buduće generacije zadovolje svoje potrebe. Obuhvata dimenzije privrednog i društvenog razvoja, i zaštite životne sredine, sa ciljem njihovog uravnoteženja. Migracije, kao jedna od komponenti populacione dinamike, značajan su činilac i ekonomske, i društvene i ekološke dimenzije održivog razvoja. Predstavljaju uzrok, ali i odgovor na promene u ovim sferama. Ovo je naročito izraženo u savremeno doba, koje autori Castles, de Haas i Miller (2014: 16) nazivaju *doba migracija*, navodeći osnovne procese koji ga odlikuju:

- Ubrzavanje migracija – povećavanje obima međunarodnih migracionih tokova,
- Globalizacija migracija – povećanje broja zemalja obuhvaćenih migracionim kretanjima,
- Diverzifikacija migracija – povećanje raznolikosti strukture imigrantske populacije, ne samo u pogledu zemalja porekla i drugih karakteristika već i u pogledu kategorija migranata (radne, porodične, studentske migracije, tražioci azila i drugo),
- Feminizacija migracija – povećanje značaja uloge žena u migracionom procesu,
- Politizacija – porast uticaja međunarodnih migracija na bilateralne i regionalne odnose, te nacionalne bezbednosne politike država
- Širenje migracione tranzicije – tradicionalno emigracione zemlje postaju zemlje tranzitnih migracija, što je često uvod u imigraciju.

U naučnoj literaturi rasprava o odnosu između međunarodnih migracija i razvoja ili *migration-development nexus* može se pratiti od pedesetih do šezdesetih godina prošlog veka do danas. Naime, početkom druge polovine 20. veka ekonomski efekti međunarodnih migracija u zemljama odredišta, ali i zemljama porekla migranata smatrani su pozitivnim. Početkom sedamdesetih i tokom osamdesetih godina prošlog veka ovo stanovište se menja, uporedo sa porastom

zabrinutosti u vezi sa emigracijom visokoobrazovanog stanovništva i preispitivanjem ekonomske zavisnosti prostora porekla migranata. Od devedesetih godina prošlog veka, sa pojavom transnacionalne perspektive proučavanja migracija (Basch et al. 1994) migracije se posmatraju kao dobrobit za pojedince, ali i države i društva polazišta i odredišta migranata (*win-win-win* scenario). Ove faze pogleda na odnos migracija i razvoja prema de Haas (2010: 230) kreću se od optimizma preko pesimizma do ponovnog optimizma.

Ne treba zanemariti činjenicu da pored međunarodnih migracija, koje su najčešće u fokusu kako istraživača tako i političkih aktera, i unutrašnje i dnevne migracije čine deo razvojnih procesa vezanih za određeni prostor i vreme, ali i utiču na razvoj u najširem smislu. Takođe, pozitivni i negativni uticaji dinamike različitih migracionih procesa na socio-ekonomski razvoj i životnu sredinu vidljivi su na različitim nivoima, ali su najčešće izraženiji na lokalnom nivou.

Ciljevi i potciljevi održivog razvoja

Agende 2030 relevantni sa stanovišta migracija

U Agendi 2030 Ujedinjenih nacija usvojenoj 2015. godine sa-
držani su ciljevi održivog razvoja, koji predstavljaju globalne smernice
kako bi se širom sveta postigla održivost u različitim razvojnim obla-
stima do 2030. godine. Ciljevi održivog razvoja Agende 2030, odno-
sno razvojna pitanja kojima pojedinačne države, bez obzira na stepen
razvoja, treba da se rukovode u svojim politikama, su: 1. Svet bez si-
romaštva; 2. Svet bez gladi; 3. Dobro zdravlje; 4. Kvalitetno obrazo-
vanje; 5. Rodna ravnopravnost; 6. Čista voda i sanitarni uslovi; 7. Dos-
tupna i obnovljiva energija; 8. Dostojanstven rad i ekonomski rast; 9.
Industrija, inovacije i infrastruktura; 10. Smanjenje nejednakosti; 11.
Održivi gradovi i zajednice; 12. Odgovorna potrošnja i proizvodnja;
13. Akcija za klimu; 14. Život pod vodom; 15. Život na zemlji; 16. Mir,
pravda i snažne institucije; 17. Partnerstvom do cilja (UN, 2018).

Iz ovako postavljenih ciljeva jasno je da migracije nisu jedan od
17 osnovnih ciljeva održivog razvoja, u smislu razvojnih prioriteta za
delovanje politika. Međutim, kao međusektorsko pitanje migracije su
direktno ili indirektno obuhvaćene u okviru većine ciljeva održivog
razvoja Agende 2030. Ciljevi koji se odnose na kvalitetno obrazovanje
(4), postizanje rodne ravnopravnosti (5), promovisanje kontinuiranog,

inkluzivnog i održivog ekonomskog rasta i dostojanstvenog rada (8), smanjenje nejednakosti (10), obezbeđenje pristupa pravdi za sve i izgradnju odgovornih i inkluzivnih institucija (16), i jačanje partnerstva i sredstava primene u funkciji održivog razvoja (17) najznačajniji su sa stanovišta migracija. Ipak, zbog potencijalno veće ugroženosti migranata siromaštvom, potrebe za unapređenjem zdravlja migranata, potrebe za unapređenjem uslova života u migrantskim naseljima i omogućavanjem pristupačnog stanovanja za migrante, te migracije usled klimatskih promena, posredna veza sa migracijama zapaža se kod sledećih razvojnih pitanja definisanih u okviru ciljeva održivog razvoja: okončanje siromaštva (1), obezbeđenje zdravog života (3), izgradnja održivih gradova i zajednica (11), i borba protiv klimatskih promena (13). Pojedini ciljevi, kao sastavni deo Agende za održivi razvoj 2015–2030, delom su redefinisani i prošireni Milenijumski ciljevi razvoja Ujedinjenih nacija, usvojeni 2000. godine. Primera radi, treći od osam Milenijumskih razvojnih ciljeva, koji se odnosi na rodnu ravnopravnost i osnaživanje položaja žena, sadržan je u petom i osmom cilju održivog razvoja. Smatra se da ciljevi održivog razvoja Agende 2030 poklanjaju više pažnje migracijama u odnosu na Milenijumske ciljeve razvoja (Nijenhuis & Leung, 2017: 57).

Ciljevi održivog razvoja razrađeni su kroz specifične potciljeve, čije se ostvarivanje prati preko indikatora, doslednim sprovođenjem aktivnosti. Otuda su indikatori „pažljivo izabrane, ciljne i sažete promenljive koje su odraz društvene zainteresovanosti i sredstvo u procesu odlučivanja” (Bojković & Pejčić–Tarle, 2009: 18). Migraciono pitanje najdirektnije se zapaža u okviru cilja 10 Agende održivog razvoja 2030, usmerenog ka smanjenju nejednakosti unutar i između država, u potcilju 10.7 (Olakšati uređenu, bezbednu, regularnu i odgovornu migraciju i mobilnost ljudi, između ostalog i putem planskog upravljanja migracionim politikama). Od drugih potciljeva održivog razvoja koji su relevantni sa stanovišta migracija, neki se neposredno, a neki posredno odnose na migraciona pitanja. Neposredno relevantni sa stanovišta migracija su potciljevi: 4B – Povećanje međunarodne mobilnosti studenata, zatim 5.2, 8.7 i 16.2 koji se odnose na trgovinu ljudima i radnu i seksualnu eksploataciju, sa posebnim naglaskom na žene i decu, dalje 8.5 i 8.8 koji imaju u fokusu promociju dostojanstvenog rada i zaštitu prava radnika, uključujući radnike migrante, a posebno migrantkinje i one koji rade opasne poslove, 10C – snižavanje troškova doznava i potcilj 17.18, čiji je naglasak na unapređenju podataka o

migracijama, povećanju raspoloživosti razvrstanih podataka prema migracionom statusu, kao i povećanju razvrstanosti migracionih podataka prema drugim varijablama (IOM, 2018: 22).

Migracije su jedan od odgovora stanovništva na promene u životnoj sredini, na tržištu rada, ali i na ratne sukobe. Višedimenzionalnost migracionog fenomena, odnosno preplitanje pojedinih razvojnih pitanja sa migracionim pitanjem, može se sagledati kroz različite primere u okviru Agende 2030. Zapaženo je preklapanje ciljeva održivog razvoja 2 i 8, gde se promovisanje održive poljoprivrede sadržano u cilju 2 može odnositi na migrante zaposlene u poljoprivrednom sektoru s obzirom na njihov često upitan zakonski status i prava. Takođe, masovna emigracija i narušavanje infrastrukture usled ratnih dejstava odražava se na narušavanje zdravstvenog sistema i usluga, što ukazuje na povezanost ciljeva 3 i 16 održivog razvoja (ICSU, 2017: 38, 90). Ovo preplitanje razvojnih pitanja može se objasniti *funkcionalnom međuzavisnošću*, na koju ukazuje Miljanović (2018), a odnosi se na međuzavisnost unutar prirodnog sistema ili društvenih sistema i oblasti javnih politika. Otuda „odgovori društva u vidu strategija iz jedne oblasti politika mogu imati posledice na druge oblasti”, implicirajući usklađenost ciljeva između politika, odnosno sektorsku integraciju politika (Miljanović, 2018: 161).

Za razumevanje implikacija politika u oblasti migracija i razvoja izuzetno je važno posmatrati i različite tipove migracija. Prema Skeldonu (2008: 6), u okviru razmatranja odnosa migracija i razvoja neophodno je uključiti i unutrašnje migracije, budući da se najveći broj migranata kreće u okvirima jedne države. Otuda i uticaji ovih migracija na lokalnom i nacionalnom nivou mogu biti izraženiji nego efekti međunarodnih migracija. Smatra se da danas u svetu ima gotovo milijardu migranata (ako se posmatraju i unutrašnji migranti), odnosno više od 232 miliona međunarodnih migranata (UN, 2014: 7). Takođe, u većini država je u porastu obim unutrašnje migracije, a u nekim zemljama obim unutrašnje migracije prevazilazi međunarodnu (IOM, 2005: 10). Pojedina razvojna pitanja obuhvaćena ciljevima održivog razvoja više se odnose na unutrašnje migracije nego na međunarodne. Primera radi, zapaženo je da se najveći broj nalaza o uticaju migracija na životnu sredinu odnosi na unutrašnje migracije (IOM, 2008:14, 43). Takođe, unutrašnje migracije mogu imati važnu ulogu u smanjenju siromaštva i ekonomskom razvoju (ciljevi 1 i 8), budući da se generalno smatra da se siromašnije stanovništvo preseljava na

kraćim razdaljinama (IOM, 2005: 18). Za ove migracije naročito je značajan cilj 11, jer se prema Lucci et al. (2016: 2) unutrašnje migracije najčešće odvijaju između seoskih i gradskih naselja, naročito u nerazvijenim zemljama. Otuda je podsticanje pozitivnih ekonomskih i društvenih veza između seoskih i gradskih naselja važan element formiranja održivih gradova i zajednica, sa stanovišta migracija.

Dakle, izazovi održivog razvoja u okviru razvojnih pitanja značajnih iz perspektive migracija temelje se na obrascima različitih tipova migracija. U tom smislu, kada je reč o međunarodnim migracijama, svakako da su izazovi vezani za razvoj različiti u zemljama destinacije, u odnosu na zemlje tranzita ili porekla migranata. U državama imigracije sa izraženim procesom starenja stanovništva naglasak je na popunjavanju slobodnih radnih mesta. Održivost se u zemljama destinacije najčešće posmatra kroz integraciju imigranata u društvo, ravnotežu na tržištu rada i sisteme zdravstvene i socijalne zaštite. Otuda politike i mere integracije čine osnovu pozitivnih uticaja migracije na ekonomiju i društvo zemlje prijema. Poređenje nivoa razvijenosti i karakteristika nacionalnih politika integracije, zasnovano na vrednosti MIPEKS (MIPEX) indeksa sadržanog u istoimenoj bazi podataka, omogućava uvid u načine na koje se različite evropske zemlje suočavaju sa integracijom imigranata, iz perspektive osam politika u oblasti mobilnosti na tržištu rada, spajanja porodica, obrazovanja, učešća u političkom životu, stalnog boravka, sticanja državljanstva, antidiskriminacije i zdravlja (Lukić, 2018: 639). Za zemlje porekla migranata najvažnije je da emigracija ne ugrozi demografsku ili socioekonomsku održivost. U tom smislu najčešće su u razvojnom fokusu visokoobrazovani, dijaspora i doznake (Skeldon, 2008: 7; Rašević, 2016: 44, 47), održivost penzijskog sistema, transfer znanja i veština, a u novije vreme i transnacionalno preduzetništvo (Pavlov i dr. 2013). Održiva reintegracija i njen razvojni kontekst, takođe, su značajni iz ugla zemalja porekla migranata.

Iako su važni akteri razvoja i razvojnih procesa, migranti se najčešće smatraju osetljivom društvenom grupom. Otuda su u okviru Agende 2030 kako migranti, tako i izbeglice i interno raseljena lica, prepoznati kao grupa stanovništva koju treba osnažiti, i na čije potrebe treba posebno obratiti pažnju (IOM, 2017: 2). Zaštita migranata od diskriminacije i kršenja ljudskih prava, značajna je sa stanovišta država destinacije, ali i država tranzita i država porekla migranata i izbeglica. U tom pogledu treba naglasiti ključne principe Agende 2030, kao što su uključivost svakog pojedinca i jednakost (UN, 2015: 2, 8).

Različiti tipovi i obrasci migracija utiču na sveukupan razvoj područja ishodišta i polazišta migracije. Pozitivan i negativan uticaj migracija na socioekonomski razvoj i životnu sredinu vidljiv je na različitim nivoima, od nacionalnog do lokalnog. Da bi migracije doprinele održivom razvoju potrebna je saradnja između država porekla i destinacije migranata (cilj 17). Takođe, značajno je partnerstvo između gradova ili gradova i seoskih naselja, s obzirom na to da su efekti migracija najčešće izraženiji na lokalnom nivou. Za kreiranje adekvatnih i efikasnih mera u cilju održivih društvenih posledica migracija, ali i održivih posledica migracija po životnu sredinu neophodno je uvažavanje specifičnosti lokalne društvene i životne sredine. Ipak, s razvojem transnacionalne migracione perspektive, sve se više uočavaju složeni odnosi migracija i društva. U tom smislu ima mišljenja da u savremeno doba povećane mobilnosti stanovništva širom sveta dihotomna podela na zemlje porekla i zemlje destinacije postaje teško održiva (de Haas, 2005: 1273). Ovo naročito dolazi do izražaja ako se imaju u vidu nalazi autora Erdal i saradnika (2013: 879) o neisključivosti integracije imigranata i transnacionalizma. Otuda se u naučnoj javnosti, s pravom, dovodi u pitanje koliko Agenda 2030 prepoznaje deteritorijalizaciju, kao esencijalno svojstvo globalizacije (Nijenhuis & Leung, 2017: 51).

Strateški okvir održivog razvoja podrazumeva saradnju na svim nivoima vlasti i društva, kako bi se poboljšao kvalitet života stanovništva, posmatrano iz ugla sve tri dimenzije održivog razvoja prema Agendi 2030. S obzirom na složenost i višedimenzionalnost procesa migracije stanovništva mere ključne za migracije, bilo u sklopu opštih ili posebnih politika, zahtevaju saradnju i koordinaciju različitih sektora i nivoa upravljanja. Tako se može preduprediti izostavljanje nekih razvojnih pitanja, ali i omogućiti usmerenost različitih politika i mera ka istim ciljevima koji su značajni za održivi razvoj sa stanovišta migracija. Premda je u okviru Agende 2030 prepoznata i obuhvaćena i institucionalna dimenzija održivog razvoja, zapaža se da su definisani ciljevi pretežno sektorski. To ne znači da ih treba tako i posmatrati, odnosno potrebno je šire sagledavanje preklapanja pojedinačnih ciljeva, o čemu je već bilo reči. Uključenost velikog broja zainteresovanih strana, ali i nivoa upravljanja može se jasno sagledati kada su u pitanju različite mere integracije. Naime, integracija imigranata i politika zapošljavanja, ali i politike zdravstvene i obrazovne integracije imigranata u društvu uglavnom se usvajaju na nacionalnom nivou, iako se primenjuju lokalno. Otuda je dobra saradnja između različitih nivoa vlasti veoma važna za održivu

integraciju imigranata (Predojević–Despić & Lukić, 2018: 613). Primera radi, kada je reč o imigrantskom preduzetništvu, nadležnosti među različitim nivoima upravljanja razlikuju se od države do države, te imigrantsko preduzetništvo u Finskoj i Portugaliji ima podršku na nacionalnom nivou, regionalnom i opštinskom u Nemačkoj, i opštinskom u Grčkoj, Italiji, Holandiji i Španiji (Hooper et al. 2017: 12, 13, 28, 29).

Sprovođenje aktivnosti u okviru 17 ciljeva održivog razvoja prati se i meri preko globalnih indikatora, koji mogu biti dopunjeni regionalnim i nacionalnim indikatorima. Države se ohrabruju da putem ove kvantifikacije redovno vrše analizu napretka u ostvarivanju ciljeva Agende 2030. Na svaki od 169 potciljeva odnosi se jedan do tri indikatora, koji služe za usmeravanje nacionalnih politika i budžetskih sredstava do 2030. godine. Indikatori od značaja za migracije odnose se na ciljeve 4, 8, 10, 16 i 17. Neki od njih su: Iznos zvanične razvojne pomoći za međunarodne stipendije po sektoru i vrsti studija, Troškovi zapošljavanja koje snose zaposleni kao deo godišnjeg dohotka ostvarenog u zemlji odredišta i Broj žrtava trgovine ljudima na 100.000 stanovnika, po polu, starosti i obliku eksploatacije. Zapaženo je da pojedini potciljevi relevantni sa stanovišta migracija, kao što su 5.2 i 8.7, nemaju odgovarajući indikator od značaja za migracije (Chen, 2016: 2). Za praćenje ostvarivanja ciljeva održivog razvoja putem indikatora naročito je važno poboljšanje raspoloživosti, pristupačnosti², kvaliteta i razvrstanoosti podataka prema različitim obeležjima, među kojima je i migracioni status. Otuda je indikator 17.18.1 (Udeo pokazatelja održivog razvoja proizvedenih na nacionalnom nivou i potpuno razvrstanih u odnosu na odgovarajući potcilj, u skladu sa principima zvanične statistike) značajan i u pogledu migracija.

Ciljevi i potciljevi održivog razvoja Agende 2030 relevantni sa stanovišta upravljanja migracijama u Srbiji

Na osnovu rezultata kvalitativnog istraživanja sprovedenog 2019. u Srbiji³, koji su pokazali da više od polovine ispitanika ne zna šta je održivi razvoj dok svega 9% ispitanika prepoznaje donekle

² Za trećinu indikatora postoje međunarodno prihvaćeni metodi, ali podaci nisu široko dostupni.

³ Reprezentativan dvoetaapni stratifikovani uzorak od 1000 punoletnih ispitanika, građana Republike Srbije.

složenost ovog pojma (Mihailović i dr. 2019: 6,26) zapaža se nedovoljan stepen razvijenosti znanja i razumevanja, a time i svesti o održivom razvoju. Shodno tome, ispitanici nisu prepoznali ni migracije kao element održivog razvoja.

Izazovi održivog razvoja posmatrani iz perspektive migracija su specifični u svakoj državi. Izražena emigracija, mali obim imigracije, tranzitna migracija, intenzivne unutrašnje migracije u smeru ka većim urbanim centrima, izbeglištvo i interna raseljenost stanovništva karakterišu migracioni profil Srbije. Srbija ima dugu tradiciju emigracije, prvenstveno usled ekonomskih razloga. Tokom turbulentnih devedesetih godina prošlog veka, stanovništvo se iseljavalo i usled političko-bezbedonosnih razloga. Poslednjih godina na prostoru Srbije registrovana su i tranzitna kretanja migranata, pretežno tražilaca azila koji putuju ka Evropskoj uniji. Ovaj novi složeni obrazac migracija, takođe, nameće potrebu za odgovarajućim društvenim i institucionalnim odgovorima (Lukić, 2016: 32).

Kao jedna od država potpisnica, Srbija se obavezala da ciljeve održivog razvoja Agende 2030 uključuje u strateški okvir javnih politika, i u skladu sa njima postavlja razvojne prioritete. Takođe, i da razvija globalne, ali i nacionalne indikatore neophodne za praćenje napretka u ostvarivanju ovih ciljeva. Za Srbiju je smanjenje nejednakosti unutar zemlje i između zemalja (cilj 10) veoma važno za ravnomeran demografski razvoj i smanjenje emigracije. Prema izveštaju o sprovođenju Agende 2030 za održivi razvoj, u cilju obezbeđenja adekvatnih životnih uslova i trajnih rešenja za interno raseljena lica, a u skladu sa *Nacionalnom strategijom za rešavanje pitanja izbeglica i interno raseljenih lica za period 2015–2020* (Vlada Republike Srbije, 2015), uslovi života ove kategorije migranata biće praćeni preko indikatora u okviru potcilja 1.2. (do 2030. smanjiti broj lica u siromaštvu za polovinu). Međutim, smatra se da postoji potreba za dodatnim merama, kada je u pitanju ostvarenje potcilja 16.9 u pogledu sticanja državljanstva za decu rođenu kao apatridi u Srbiji. Skup relevantnih nacionalnih indikatora o položaju tražilaca azila i lica kojima je dodeljen azil u Srbiji razvijen je prema smernicama Komesarijata za izbeglice i migracije (Vlada Republike Srbije, 2019: 31, 32, 19), s obzirom na to da ova institucija prikuplja i ažurira podatke o interno raseljenim licima, izbeglicama i tražiocima azila u Srbiji.

Prepoznavanje značaja migracione problematike u okviru odgovarajućih sektorskih strategija može da doprinese

usaglašavanju njihovih ciljeva, u funkciji realizacije određenih ciljeva održivog razvoja. Detaljnu kritičku analizu (ne)uključenosti problematike migracija u odabrane nacionalne i razvojne strategije daje Rašević 2016. godine. Ocenjeno je da je uključenost migracione problematike u nacionalna strateška i razvojna dokumenta različitog stepena i kvaliteta (Rašević, 2016: 92). Nacionalne strategije od značaja za migracije koje nisu bile u fokusu prethodno navedene studije, a koje se na osnovu analize sadržaja mogu smatrati važnim iz ugla potcila 5.2 (eliminisanje svih oblika nasilja nad ženama, uključujući trgovinu ljudima), te potciljeva 8.7 (okončanje prisilnog rada i trgovine ljudima), 16.2 (borba protiv zloupotrebe dece), 8.5 (sprečavanje diskriminacije u oblasti rada i zapošljavanja), 1.4 (jednaka prava) i 11.1 (adekvatan stambeni smještaj) održivog razvoja Agende 2030 su: *Nacionalna strategija za rešavanje pitanja izbeglica i interno raseljenih lica za period 2015–2020* (Vlada Republike Srbije, 2015: 17), *Strategija reintegracije povratnika po osnovu sporazuma o readmisiji* (Vlada Republike Srbije, 2009: 27–30), *Strategija suprotstavljanja iregularnim migracijama u Republici Srbiji za period od 2018. do 2020. godine* (Vlada Republike Srbije, 2018: 18, 25–26), *Strategija prevencije i suzbijanja trgovine ljudima, posebno ženama i decom i zaštite žrtava 2017–2022* (Vlada Republike Srbije, 2017: 4), *Strategija prevencije i zaštite od diskriminacije* (Vlada Republike Srbije, 2013: 81), i *Nacionalna strategija socijalnog stanovanja* (Vlada Republike Srbije, 2012: 15). Ove strategije prepoznaju osetljive grupe stanovništva, među kojima su izbeglice, interno raseljena lica i druge migrantske grupe, najčešće sa posebnim naglaskom na ranjivim kategorijama migranata (ženama, maloletnim licima, žrtvama trgovine ljudima i krijumčarenja). Ono po čemu se razlikuju jeste fokusiranost na aktivnosti u određenim pojedinačnim sferama ili šire sagledavanje prioriteta u delovanju koji se tiču različitih oblasti.

Pored usmeravanja i usklađivanja nacionalnih razvojnih politika sa ciljevima održivog razvoja Agende 2030 neophodna je lokalizacija ciljeva održivog razvoja. Planiranje održivog razvoja na lokalnom nivou omogućava uvažavanje lokalnih specifičnosti migracionih obrazaca i njihovog odnosa sa različitim razvojnim pitanjima. Analiza strategija održivog razvoja na primeru lokalnih samouprava Prijepolje (Opština Prijepolje, 2016), Subotica (Skupština grada Subotica, 2013), Petrovac na Mlavi (Opština Petrovac na Mlavi, 2014) i Obrenovac (Institut za ekonomiku

poljoprivrede, 2012) pokazuje da su migracije prepoznate kao proces koji utiče na druge aspekte života. Emigracija se ističe kao ograničavajući faktor održivog lokalnog razvoja. Takođe, za ograničavajući faktor razvoja smatraju se unutrašnje migracije na relaciji selo-grad, koje se dovode u vezu sa depopulacijom i sa niskim učešćem fertilnog kontingenta u seoskim naseljima. Otuda je najčešći odgovor na iseljavanje stanovništva vezan za mere unapređenja kvaliteta života stanovništva, praćenog poboljšanjem infrastrukture u seoskim naseljima, kao i diversifikaciju ekonomije. Ipak, analizirana strateška lokalna dokumenta ne pridaju dovoljno značaja pitanju migracija, niti prepoznaju u dovoljnoj meri multidimenzionalnost migracija i njihov složen odnos sa razvojem ograničavajući ga na malobrojne sektore.

Zaključak

Promene na globalnom nivou, uključujući i demografske promene, nameću i nove razvojne izazove. Migracije su istovremeno i uzrok i posledica kako društvenoekonomskih, tako i promena u životnoj sredini. Otuda su one važno međusektorsko razvojno pitanje, koje dotiče brojne raznorodne sfere života, od prihoda i promene kulturnih vrednosti do ekološke ravnoteže. Tako ih treba i posmatrati kada su predmet intervencije politika. Ciljevi i potciljevi održivog razvoja Agende 2030 upućuju na problematiku međunarodnih i unutrašnjih migracija, te obezbeđivanje prava i dobrobiti za migrante, uz prepoznavanje važnih veza između različitih institucija i nivoa upravljanja. Sa stanovišta migracija, potrebno je šire sagledavanje preklapanja pojedinačnih ciljeva održivog razvoja sadržanih u Agendi 2030. Nadalje, za realizaciju velikog broja razvojnih ciljeva značajnih za migracije od presudnog su značaja povećanje brojnosti izvora i poboljšanje kvaliteta podataka o migracijama, te razvoj globalnih i utvrđivanje nacionalnih i lokalnih indikatora za praćenje ostvarivanja predviđenih aktivnosti, što važi i za Srbiju. Prepoznavanje pojma i dimenzija održivog razvoja, ali i složenosti odnosa migracija i razvoja preduslov su aktivnosti stanovništva i usklađivanja nacionalnih i lokalnih sektorskih politika, kako bi se ostvario pun razvojni potencijal migracija u različitim sferama razvoja i time budućim generacijama obezbedilo bolje životno okruženje.

LITERATURA

- Basch, Linda, Glick Schiller, Nina, & Szanton Blanc Christina. 1994. *Nations Unbound: Transnational Projects, Postcolonial Predicaments and Deterritorialized Nation-States*. London: Routledge.
- Bivand Erdal, Marta & Oeppen, Ceri. 2013. „Migrant Balancing Acts: Understanding the Interactions between Integration and Transnationalism”, u: *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 39(6), 867–884.
- Bojković, Nataša Pejčić & Tarle Snežana, 2009. „Koncept održivog razvoja: indikatori za operacionalizaciju”, u: *Tehnika – Saobraćaj*, 56(4), 17–22.
- Castles, Stephen, de Haas, Hein, & Miller, J. Mark. 2014. *The Age of Migration: International Population Movements in the Modern World*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- Chen, Haoyi. 2016. “SDG targets and indicators relevant to migration”. Pristupljeno 19. 4. 2020. <https://www.un.org/en/development/desa/population/migration/events/coordination/16/documents/presentations/6b%20-%20Chen%20SDG%20indicators.pdf>
- de Haas, Hein. 2005. „International migration, remittances and development: myths and facts”, u: *Third World Quarterly*, 26(8), 1269–1284.
- de Haas, Hein, 2010. „Migration and development: a theoretical perspective”, u: *International Migration Review*, 44(1), 227–264.
- Hooper, Kate, Vincenza Desiderio, Maria & Salant, Brian. 2017. *Improving the Labour Market Integration of Migrants and Refugees: Empowering Cities through Better Use of EU Instruments*. Brussels: Migration Policy Institute.
- Institut za ekonomiku poljoprivrede Beograd. 2012. „Strategija održivog ruralnog razvoja GO Obrenovac za period 2012–2022. godina”, Pristupljeno: 27. 4. 2020. https://obrenovac.rs/dokumenta/Izmenjena_Strat_odr_rural_raz_GO%20Obrenovac_2012–2022.pdf
- International Council for Science (ICSU). 2017. *A Guide to SDG Interactions: from Science to Implementation*; D.J. Griggs, M. Nilsson, A. Stevance, D. McCollum (eds). Paris: International Council for Science.
- International Organisation for Migration (IOM). 2005. *Internal Migration and Development: A Global Perspective*. Geneva: IOM.
- International Organisation for Migration (IOM). 2008. *Migration, Environment and Development*. Geneva: IOM.
- International Organisation for Migration (IOM). 2017. „Follow up and Review of Migration in the Sustainable Development Goals. International Dialogue on Migration (IDM) 2016”. Background paper. Pristupljeno 19.04.2020. https://www.iom.int/sites/default/files/our_work/ICP/IDM/2016_IDM/Background%20paper.pdf
- International Organisation for Migration (IOM). 2018. *Migration and the 2030 Agenda: A Guide for Practitioners*. Geneva: IOM.

- Lucci, Paulla, Mansour-Ille, Dina, Easton-Calabria Evan & Cummings Clare. 2016. „Sustainable cities: internal migration, jobs and the 2030 Agenda for Sustainable Development”. Policy briefing, Overseas Development Institute, 1–16.
- Lukić, Vesna. 2018. „Od imigracije do integracije – Možemo li da učimo od zemalja sa razvijenim politikama integracije migranata? ”, u: *Zbornik Matice srpske za društvene nauke*, 167, 639–649.
- Lukić, Vesna. 2016. „Understanding transit asylum migration: Evidence from Serbia”, u: *International Migration*. 54(4), 31–43.
- Mihailović, Srećko, Đukić, Petar, Mojsilović, Petar. 2019. „Percepcija i svest građana o ciljevima održivog razvoja”, istraživački izveštaj, Beograd: Demos.
- Miljanović, Dragana. 2018. „Geosistemske osnove upravljanja životnom sredinom”. Doktorska disertacija. Beograd: Geografski fakultet Univerziteta u Beogradu.
- Nijenhuis, Gery, & Leung, Maggi. 2017. „Rethinking Migration in the 2030 Agenda: Towards a De-Territorialized Conceptualization of Development”, u: *Forum for Development Studies*, 44(1), 51–68.
- Opština Petrovac na Mlavi. 2014. „Lokalna strategija održivog razvoja, Opština Petrovac na Mlavi 2015–2020”, Pristupljeno 27. 4. 2020. <http://www.petrovacnamlavi.rs/fajlovi/2016/10/Lokalna-strategija-odrzivog-razvoja-2015-2020-finalna-verzija.pdf>
- Opština Prijepolje. 2016. „Strategija održivog razvoja opštine Prijepolje 2016–2020”, Pristupljeno 27. 4. 2020., http://www.opstinaprijepolje.rs/cms/mestoZaUploadFajlove/Strategije%20odrzivog%20razvoja%20opstine%202016–2020_lat.pdf
- Pavlov Tanja, Predojević-Despić Jelena, Milutinović, Svetlana. 2013. „Transnacionalno preduzetništvo – iskustva migranata-povratnika u Srbiju”, u: *Sociologija*, 55 (2), 261–282.
- Predoević-Despić Jelena & Lukić, Vesna. 2018. „Migrantsko preduzetništvo u svetlu javnih politika”, u: *Zbornik Matice srpske za društvene nauke*, 167, 607–618.
- Rašević, Mirjana. 2016. *Migracije i razvoj*. Beograd: IOM.
- Skeldon, Ronald. 2008. „International migration as a tool in development policy: a passing phase?” u: *Population and Development Review*, 34, 1–18.
- Skupština grada Subotica. 2013. „Strategija lokalnog održivog razvoja grada Subotice 2013–2022”, Pristupljeno 27. 4. 2020. http://www.subotica.rs/documents/slor/slor_cp.pdf
- United Nations (UN). 2014. „UN Synthesis Report of the Secretary General on the Post-2015 Agenda”, Pristupljeno 19. 4. 2020. <https://www.un.org/en/development/desa/publications/files/2015/01/SynthesisReportENG.pdf>
- United Nations (UN). 2015. „Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development”, Pristupljeno 19. 4. 2020. <https://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/21252030%20Agenda%20for%20Sustainable%20Development%20web.pdf>

- UN Serbia. 2018. „Ciljevi održivog razvoja”, Pristupljeno 19. 4. 2020. <https://www.stat.gov.rs/media/3707/un-sdg-brochure-srb-cir-2018-2-web.pdf>
- Vlada Republike Srbije. 2009. „Strategija reintegracije povratnika po osnovu sporazuma o readmisiji”, Pristupljeno 27. 4. 2020. http://www.kirs.gov.rs/media/uploads/Dokumenti-i-publikacije/Strategije/Strategija_reintegracije_povratnika.pdf
- Vlada Republike Srbije. 2012. „Nacionalna strategija socijalnog stanovanja”, Pristupljeno 27. 4. 2020. https://www.mgsi.gov.rs/sites/default/files/NACIONALNA%20STRATEGIJA%20SOCIJALNOG%20STANOVANJA_0.pdf
- Vlada Republike Srbije. 2013. „Strategija prevencije i zaštite od diskriminacije”, Pristupljeno 27. 4. 2020. https://ljudskaprava.gov.rs/sites/default/files/dokument_file/strategija_jul_2013.pdf
- Vlada Republike Srbije. 2015. „Nacionalna strategija za rešavanje pitanja izbeglica i interno raseljenih lica za period 2015-2020”, Pristupljeno 27. 04. 2020. <http://kirs.gov.rs/media/uploads/Dokumenti-i-publikacije/Strategije/Nacionalna%20strategija%20za%20izb%20i%20irl%202015-2020.pdf>
- Vlada Republike Srbije. 2017. „Strategija prevencije i suzbijanja trgovine ljudima, posebno ženama i decom i zaštite žrtava 2017-2022”, Pristupljeno 27. 4. 2020. http://www.kirs.gov.rs/media/uploads/Dokumenti-i-publikacije/Strategije/strategija_prevencije_i_suzbijanja_trgovine_ljudima_posebno_zenama_i_decom_i_zastite_zrtava_2017-2022.pdf
- Vlada Republike Srbije. 2018. „Strategija suprotstavljanja iregularnim migracijama u Republici Srbiji za period od 2018. do 2020. godine”, Pristupljeno 27. 4. 2020. <https://www.pravno-informacioni-sistem.rs/SlGlasnikPortal/eli/rep/sgrs/vlada/strategija/2018/105/1/reg>
- Vlada Republike Srbije. 2019. „Dobrovoljni izveštaj Republike Srbije o sprovođenju Agende 2030 za održivi razvoj”, Pristupljeno 27. 4. 2020. <https://www.mdpp.gov.rs/doc/DNI-2019.pdf>
- World Commission on Environment and Development (WCED). 1987. „Our Common future report”, Pristupljeno 19. 4. 2020. <https://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/5987our-common-future.pdf>

Vesna Lukić

CHALLENGES OF MIGRATION AND THE SUSTAINABLE DEVELOPMENT GOALS

Abstract

Socio-economic and environmental processes are simultaneously both the drivers and consequences of demographic change reflected in the number, structure, and spatial distribution of the population. Due to the need to reconcile different developmental aspects, the United Nations 2030 Agenda for Sustainable Development encompasses three dimensions of sustainable development: economic growth, social inclusion, and environmental protection. The objectives of the 2030 Agenda are formulated to cover a wide range of different developmental issues, within which sustainability principles are expected to be applied at national, as well as international level. Migration,

one of the components of demographic change, has been recognized under this Agenda as an important cross-cutting issue for development. In the context of the challenges and opportunities that migration presents for the development of migrants' areas of origin and destination, the paper analyzes the goals and targets of sustainable development that are relevant to migration. The interdependence between migration and socio-economic development and ecological change is highlighted, as well as the importance of cooperation between actors relevant for monitoring and managing migration at different levels. Sustainable development challenges were also discussed from the viewpoint of the migration profile of Serbia as well as migration issues in national and local strategic documents.

Keywords: development, governance, migration, population, sustainability